

Pannonhalma 1000 éve

1. kép

A kiállítás születése

1996-ban ezer éve, hogy Géza fejedelem meghívására Szent Benedeknek, a nyugati szerzetesség megalapítójának életideálját követve, cseh földről érkezett szerzetesek telepedtek le a Bakony hegység északi nyúlványánál. A domb a későbbiekben a Mons Sacer Pannóniae (Pannónia Szent Hegye) elnevezést kapta. A középkori helyi hagyomány szerint itt született Tours városának püspöke, Szent Márton, a nyugati szerzetesi mozgalom pártfogója. Az ide települő bencés szerzetesek az ő pártfogásába ajánlották első magyarországi monostorukat (Monasterium Santi Martini). A bencések nemcsak a keresztények hitével, hanem az első ezredforduló európai kultúrájával is megis-

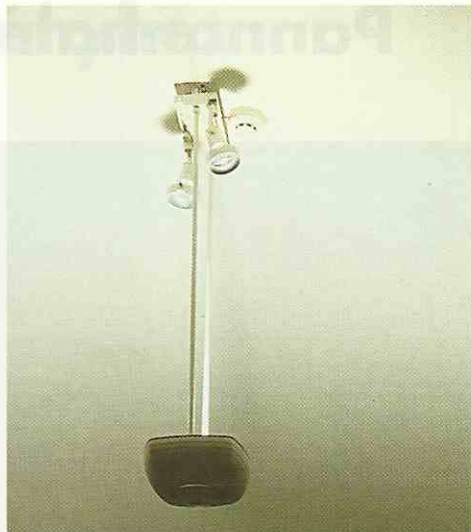
2. kép

3. kép

mertették a magyarokat. A középkori oklevelekben a kolostor a Pannónia fölött emelkedő hegyen álló Szent Márton monostor néven szerepel. Ebből formálta Guzmics Izidor és Kazinczy Ferenc a Pannonhalom, Pannonhalma nevet. Az apátság felépítésének befejezését Géza fejedelem már nem érte meg, a templomot Szent István király idején, 1001-ben szentelték fel. Szent István király az alapítást ugyanabban az évben megerősítette, ennek ránk maradt történelmi emléke a monostor alapító és kiváltságlevele, amely Magyarország

5. kép

4. kép

legkorábbi eredeti oklevele (XIII. századi másolat). Szent István királyunktól páratlan jelentőségű írásos emlék. E kiváltságlevélben nyert megfogalmazást a királyi szándék, amely a bencéseket arra szólítja fel, hogy naponta imádkozzanak „pro stabilitate regni nostri” – az ország fennmaradásáért. A rend története így kapcsolódott össze itt a magyarság történetével. Pannonhalma az egyetlen bencés monostor, amely hasonlóan az országhoz – történelmének viharos évszázadai során a többszörös újrakezdés hitével fönnmaradni.

A millenniumot számos rendezvény mellett a „Pannonhalma 1000 éve” című kiállítás megrendezésével ünnepelte az apátság (2. kép).

Mivel ilyen volumenű kiállítás megrendezéséhez megfelelő helyszínnel nem rendelkeztek, sőt az apátság gyűjteményeinek bemutatása is megoldatlan volt, néhány végleges megoldást nem adó alternatíva elvetése után elhatározták a klasszicista könyvtáráépület pincéjének átalakítását kiállítóteremmé.

A funkcióváltás szükségessé tette egy, a jelentős közönségforgalom kiszolgálására alkalmas új lépcsőház létesítését, amely logikusan illeszkedik a látogatói útvonalakba. A nemzetközi-

6. kép

leg elfogadott műtárgykörnyezeti paraméterek, és a vagyonszármazéki előírások biztosítása jelentős tervezői munkát igényelt. A járószint szükséges megemlése az eredetileg impozáns teret nyomottá tette. Az így alacsonyra (1,75-1,95 m) kerülő 20 cm-es vállpárkány és boltozatindítások pedig a kiállítás esztétikus rendezését, az adott kiállítás felületigényének teljesítését lehetetlenné tették, ezért a villamos installáció tervezésének egyik alapvető célkitűzése volt az eredeti térarányok virtuális visszaállítása. A látvány- és installációs terv további célkitűzései a terem későbbi használhatóságából következtek (az évfordulós történeti kiállítás után „kincstár” jellegű állandó kiállítás került megrendezésre). Ezek a következők voltak:

- Az installáció adjon lehetőséget a későbbi átrendezésre anélkül, hogy a helyiség állagába be kelljen avatkozni.

- A hasznos felület magassága legyen minimálisan 215 cm, egységesen mindenütt.

- Legyen többször felhasználható és könnyen kezelhető (szerelhető, takarítható, rendezhető, kiegészíthető stb.).

- Kövesse az architektúra karakterét.

Ezeket a célokat kettős tablórendszerrel lehetett elérni (térleválasztó és felületnövelő tablok). A tervezett vitrinek egyaránt állíthatók fal elé vagy térbe, reflexiómentesen összeépíthetők egymással, tetszőlegesen 1-4 üvegfelülettel szerelhetők. Szerkezetük zártszelvény,

10 mm ragasztott biztonsági üveg, illetve kiegészítő asztalos szerkezetek. Belső világításuk térben független a vitrinek belvilágítótól. Minden vitrinelem felső, süllyesztetten elhelyezett fénycsöves világítást kapott 3000 K színhőmérsékletű fényforrással. Mivel a vitrincelel tartalma fényérzékenység szerint különböző volt, egyes helyeken az egységes világítási berendezések megtartásával fóliaszűrők kerültek alkalmazásra. E térrészben aranytárgyak is helyet kaptak, amelyek függetlenül attól, hogy vitrinen belül vagy kívül helyezkedtek el, 9°-os féltértékszögű halogén világítással emeltek ki.

A terem világítási koncepciója abból a paradoxonszerű elvárásból indult ki, hogy fény legyen, de lámpatestek lehetőleg ne váljanak látványelemmé. Alapvetően két egymástól függetleníthető rendszer működjön, az egyik a terem általános világítását építészeti díszvilágításként oldja meg, a másik kifejezetten kiállításvilágítási célokat szolgáljon.

Az általános világításra vonatkozó elképzelés abból állt, hogy (3-7. kép) kontrasztos legyen. Az erre vonatkozó próbavilágítások eredménye a „süvegmezők” középpontjában indirekt világítótestek felfüggesztése lett. A kiemelő világítás a vállpárkányon telepített folyamatos 12 V-os sínvilágítással, illetve ezt kiegészítve a hevederívek alkotóinak irányát követő 220 V-os, és az indirekt világítótestek talpára szerelt 12 V-os sínrel került megoldásra. A megfelelően méretezett indirekt világítás adja

7. kép

8. kép

tehát azt az alapvilágítási szintet, amely a kiállított grafikai anyagnak műtárgy-védelmi szempontból megfelel. Ez a műtárgyakon 40–70 lux volt vertikálisan. A raszteres tér minden süvegmezőjébe került indirekt fényeloszlású lámpatest. A megfelelő megvilágítási szintet különböző fényáramú lámpákkal állították be, ezek 150 W, 200 W, 300 W és 500 W-os teljesítményűek voltak. Fényre nem érzékeny tárgyak kiemelő világítására ad megfelelő pozíciókat a hevederívekre és a süvegmezőkbe szerelt sínes megoldás. A kiállítás első részében használták ki igazán a sínek kínálta tág lehetőségeket, kombinálva a lámpatestekbe szerelt fényerősség-szabályozóval.

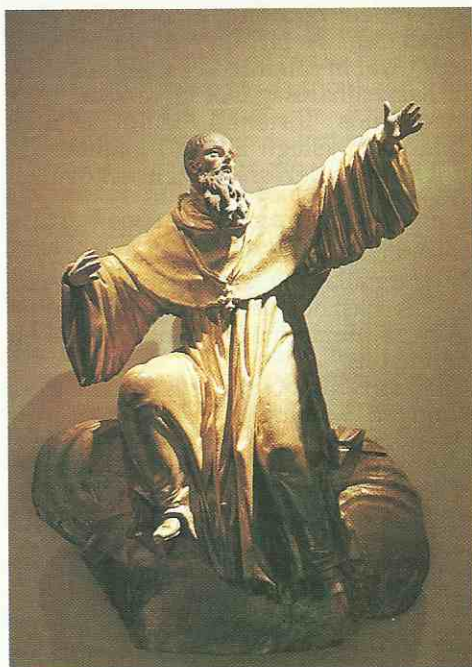
A kiállítás rendezői koncepciója több helyszínt jelölt ki az újonnan létesített kiállítótermen kívül. A kolostort bemutató látogatói útvonalba illesztett lapidárium megtekintése után a látogatók a könyvtár épületébe érkeznek. A könyvtár előtere (8. kép) építészetileg igen vegyes megoldást mutatott. (Funkcionálisan a klasszicista könyvtárépület és a korábbi épületrészek között „nyak-

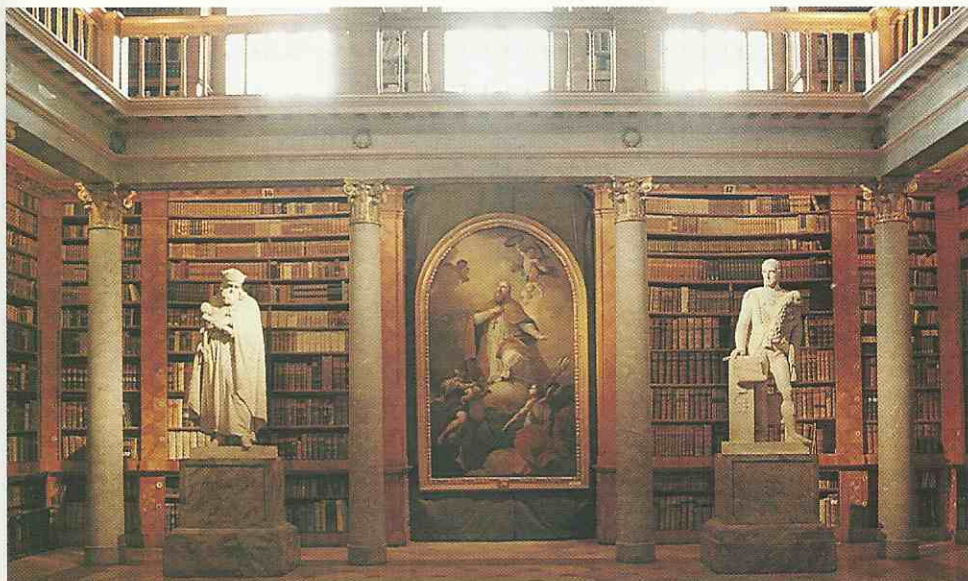
tag”). A kolostorból való megközelítési irányra építészetileg megoldott (féloszlopsor, párkány), egyéb részeiben szabálytalanul tagolt és igénytelen volt. A kialakított falfülkébe Szt. Bertalan faszobrát helyezték el, melyet a felső takarólemezek mögé rejtett két kiemelő lámpatesttel világítanak közel függőleges irányból, dramatikus hatást keltve (9. kép).

Ez a helyiség egyben a kiállítást bevezető didaktikus anyag elhelyezését szolgáló térrész tablókka, karos tablóvilágítókkal.

A könyvtár szolgál helyszínül az apátság különböző gyűjteményeinek bemutatására (régiségtár, ásványtár, levéltár, könyvtár, képtár 10. kép). Eredeti helyére került vissza Szt. István és I. Ferenc életnagyságú gipszszobra, melyeket a galériaszint könyvespolcainak tetéjéről lehet világítani 10–12 m-es távolságból 6°-os félértékszögű 100 W-os halogénlámpás lámpatestekkel. A terem végében lévő nyílást nagyméretű festménnyel takarták el. Ennek lágy, meleg világítására PAR38-as lámpa volt

9. kép

10. kép

a legmegfelelőbb. A helyiség természetes és mesterséges világítása a megvilágítás szintje szempontjából az erre legkényesebb levéltári anyagot kellett figyelembe venni. A zavaró reflexiókat azonban nem sikerült maradéktalanul kiküszöbölni.

Az oldalhajó (lépcsőház) kedvező északi tájolása miatt a képtár legrangosabb darabjainak bemutatása korlátozott lehetőség volt. Világítását egy ponton felfüggesztett 2 és 4 m-es sínszakaszra telepített egyedi fényerősségszabályzóval ellátott lámpatestekkel oldották meg, minden festményt telepített egyedi fényerősségszabályzóval ellátott lámpatestekkel oldották meg, minden festményt egyedileg kiemelve és a világítási távolságtól függetlenül azonosan 150 lux vertikális megvilágítással (11. kép).

A világítási berendezés lámpatestjei a

11. kép

német ERCO cég termékei, amelyekbe az ugyancsak német cég, a Radium fényforrásait használták. A munka az ERCO Fénytechnika és a Reflect Kft. együttműködésével valósult meg.

Héjjas Pál–Haász Ferenc–Zaymus Vince